

Häckande fåglar på Nidingen

Av Raimo Neergaard, Tommy Järås och Uno Unger

Nidingen, vår pärla i havsbandet, har engagerat många i Göteborgs ornitologiska Förening i nästan tre decennier. Här följer en redovisning Nidingen, vår pärla i havsbandet, har engagerat många i Göteborgs ornitologiska Förening i nästan tre decennier. Här följer en redovisning över öns häckfågelsbestånd och dess utveckling under denna period. I mångt och mycket är Nidingens tjusning just dessa arter, som häckar här under ganska speciella betingelser.över öns häckfågelsbestånd och dess utveckling under denna period. I mångt och mycket är Nidingens tjusning just dessa arter, som häckar här under ganska speciella betingelser.

Det är sparsamt med långa serier av häckfågeluppskattningar från en plats. Nidingen är en plats där antalet par har uppskattats sedan 70-talet. Uno Unger besökte ön under några sommarkvarnar årligen mellan 1970 och 1979 (Unger 1980), främst för ringmärkning av tretåig mås, kentsk tärna och tobisgrissla. Sedan 1980 har fågelstationspersonalen gjort uppskattningar av häckfågelfaunan. Dessutom finns några få uppgifter från tidigare år i skrift eller muntligen av besökare (se Unger 1980). Säkerheten i antalsuppskattningarna varierar. Åren före 1980 bygger på observationer från några få dagar i juni-juli vilket påverkar skattningarna för många arter, såsom ejder (som häckar tidigt) och skärpiplärka (som kräver stor insats för att skattas). Skattningarna från den senaste 20-årsperioden varierar år från år, beroende på personalsituationen och inventeringsintensiteten. Måsfågelbeståndet har i många fall skattats genom boräkning, medan en grovare uppskattning av antalet närvarande fåglar använts som mått andra år. Frånvaron av konstant metod gör att mindre vikt bör läggas vid antalet par av en viss art ett specifikt år; istället är det den allmänna trenden som skall observeras.

Nidingens stora dragningskraft på fåglarna beror sannolikt till stor grad av att minken inte finns på ön och att kråkan vanligtvis inte häckar på ön. Om man skall döma av situationen för skärpiplärkan som studerats på Nidingen och på den mera landnära Malön, så beror häckningsresultatet till mycket stor grad på predationstrycket. På Malön häckar flera kråkor och smärre flockar drar omkring på ön. Dessutom ses mink regelbundet. Häckningsframgången är betydligt högre på Nidingen trots att konkurrensen där är större än på Malön.

Totalt har 30 arter med säkerhet häckat på Nidingen. Under 1999 beräknas totalt 750 fågelpar av 20 arter ha häckat på Nidingen. Eftersom Nidingens yta är mindre än 2 hektar så är fågeltätheten minst 375 par/ha. Om man dessutom tar i beaktande att en stor del av den låga strandnära zonen är omöjlig som häckningsplats p.g.a. vatteninflöde vid blåsväder, så får man konstatera att Nidingen hyser väldigt mycket fåglar för sin storlek! Fortsatta inventeringar av ön med jämna mellanrum är önskvärt.

I artgenomgången nedan noteras vissa arters status på Västkusten. Dessa data kommer från inventeringar 1993-95 (Åhlund 1995, 1996a, 1996b, 1998, 1999), som jämförs med inventeringar gjorda 1966-1970 (Pehrsson 1967, 1968, Pehrsson & Unger 1970). *Inom parentes efter artnamnet visas på den allmänna populationstrenden sedan 1970; + ökning, - minskning, 0 ingen tydlig förändring, * svårt att avgöra då arten fluktuerar kraftigt, ? osäkert.*

Knölsvan (0)

Knölsvanen är en sent invandrad art vid den svenska kusten. Efter att ha häckat sparsamt i Skåne, Tåkern och Mälardalen började den i samband med en allmän utvidgning av häckningsområdet uppträda som kuthäckare på 1940-talet. Den har ökat markant längs kusten de senaste 20 åren, bl.a. mer än tredubblats i Bohuslän (Åhlund 1995). På Nidingen gör den bara sporadiska häckningsförsök. Ön utgör ingen lämplig häckningslokal för svanar på grund av det stora avståndet till lämpliga födosöksområden för ungfågarna.

Arten hade inte konstaterats häcka på Nidingen förrän ett par häckade 1980 och 1981. Första året lades 7 ägg som alla kläcktes. Paret försvann snart från ön med ungar och sågs 25 augusti tillsammans med 4 ungar vid Torkelstorp i Kungsbackafjorden och 18 september med 3 ungar vid Tjolöholm. Samma par häckade året efter på samma plats, lade 7 ägg och kläckte 6 av dem. Ungarna förolyckades troligen strax efter att de lämnade ön i dåligt väder. Honan sågs sedan ensam. Hon besökte ön under vintern 1981/82 men häckade inte igen.

Därefter dröjde det till 1986 innan ett nytt par gjorde ett häckningsförsök. Förmodligen var det unga individer - bara ett ägg lades men kläcktes ej (ägget innehöll dött embryo). Året därpå var hanen tillbaka i början på maj, men han lyckades inte locka till sig någon hona. 1990 rastade ett par på ön i slutet av april till början på maj, med försvann sedan.

1997 gjorde 1 par ett häckningsförsök, men boet som bara hade ett ägg rövades snabbt. Förmodligen samma par återkom 1998 till samma boplatz och honan lade 6 ägg varav 5 kläcktes. Alla ungar försvann en efter en under sommaren. 1999 gjorde samma par ett häckningsförsök. Sex av de 7 äggen kläcktes, men bara en unge klarade sig. Paret lämnade ön med den enda ungen i månadsskiftet augusti/september.

Kanadagås (+)

Kanadagåsen är en nordamerikansk art som inplanterades i Sverige på 1930-talet. Vid inventeringar av öar längs Västkusten vid slutet av 60-talet fanns ännu inga häckande kanadagåsar, medan en inventering 1993-95 visar att den då hade besatt ett stort antal öar, 488 par inräknades mellan Varberg och norska gränsen.

På Nidingen häckade den första gången 1990. Den gången rövades äggkullen. Det häckade sedan 1-2 par några år innan antalet par ökade 1996. Under de fyra sista åren (1996-99) har antalet par pendlat mellan 2 och 6 par. Sex par gjorde häckningsförsök 1998, men bara 4 ungar (samma kull) blev flygga. Året efter fanns bara 3 par på ön. Häckningen går, liksom för knölsvanen, oftast dåligt på Nidingen och leder sällan till fullvuxna ungar.

Gravand (0)

Häcker förmodligen årligen; uppgifter finns redan på 1800-talet. De flesta åren har ett eller två par setts, men 1980 och 1981 fanns här 3-5 par. Deras bon hittas sällan men oftast ses något par med ungar under sommaren. Ungarna är ett lätt byte för trutar och antalet som blir flygga är få.

Gräsand (+?)

Enda noteringen innan 1980 är att fyrmästaren Vincent Sjöstedt 1969 såg en hona gå ut med 12 ungar. Under 1980- och 90-talet har 1-2 par häckat de flesta åren, men några få år saknas arten. Senaste året fanns dock hela 5 par på ön, varav 4 säkert häckade. En hona har varit med sedan åtminstone 1996, då hon ringmärktes ihop med sin enda unge. Hon har sedan kunnat kontrolleras (genom avståndsavläsning av ring) årligen efter det. Hon har de flesta år kläckt fram en kull, vars ungar dock snart försvunnit. Ett andra försök har sedan också misslyckats. Trutpredation och kanske också födobrist har gjort att bara någon enstaka unge kommit på vingarna.

Ejder (0)

Häcker varje år under 1970-talet men inga uppgifter om antal. Under 1980-1999 gjordes årliga uppskattningar av antalet häckande honor utifrån antalet upptäckta bon och antal honor runt ön. Andel bon som hittas varierar mellan år. Antalet häckande honor uppskattas ligga mellan 50 och 100 årligen, och troligen har antalet på senare tid vara lägre än tidigare. Vissa honor tycks lägga en andra äggkull om den första går förlorad, vilket kan förklara mycket ruvande honor och sena ungpullar i juli.

Småskrake (0)

Arten är mycket svårinventerad. Antal häckande par har bara grovt uppskattats och dessa uppskattningar bygger huvudsakligen på antalet honor på och runt ön. Bon hittas sällan eftersom dessa oftast placeras otillgängligt under stora slånbuskage. Sedan 1970-talet uppskattas 5-10 honor häcka årligen och inga beståndsändringar kan skönjas. <>

Strandskata (0)

Nidingen hyser en förhållandevis tät population av strandskator. Under 1970-talet uppskattades 5-8 par finnas på ön årligen. Sedan 1980 har antalet oftast legat över 10 par och på senaste tiden har 12-15 par häckat. Den synbara ökningen från 70-talet är förmodligen huvudsakligen orsakad av bättre överblick och kunskap om paren. Flera av de häckande fåglarna är ringmärkta och bär i flera fall färgringar. Observationer av dessa individer ger vid handen att strandskatorna är mycket ortstroga och dessutom trogna sin partner; oftast besitter paren samma revir år efter år. Den äldsta kända individen märktes som adult 1980 och är i år alltså minst 21 år gammal.

Större strandpipare (+?)

Arten har häckat på ön åtminstone sedan 1970; 1-4 par sågs årligen på 1970-talet. Sedan 1993 har den varit föremål för intensiva studier av Johan Wallander. Det är under dessa år som antalet häckande par är helt känt och har då legat stabilt mellan 9 och 13 par. Som mest räknades 16 par in 1992. Under 80-talet har antalet förmodligen underskattats något, men en liten ökning bedöms ändå ha skett. Ungproduktionen är ofta låg trots att honorna flera gånger lägger om efter misslyckad häckning. De senaste 6 åren har i genomsnitt 0.57 (0.08-1.2) ungar per par blivit flygga. Beståndet på öar längs Västkusten verkar vara stabilt eller ökande (Åhlund 1996a, 1996b), men arten har minskat kraftigt i Stockholms och Blekinges skärgårdar.

Roskarl (-)

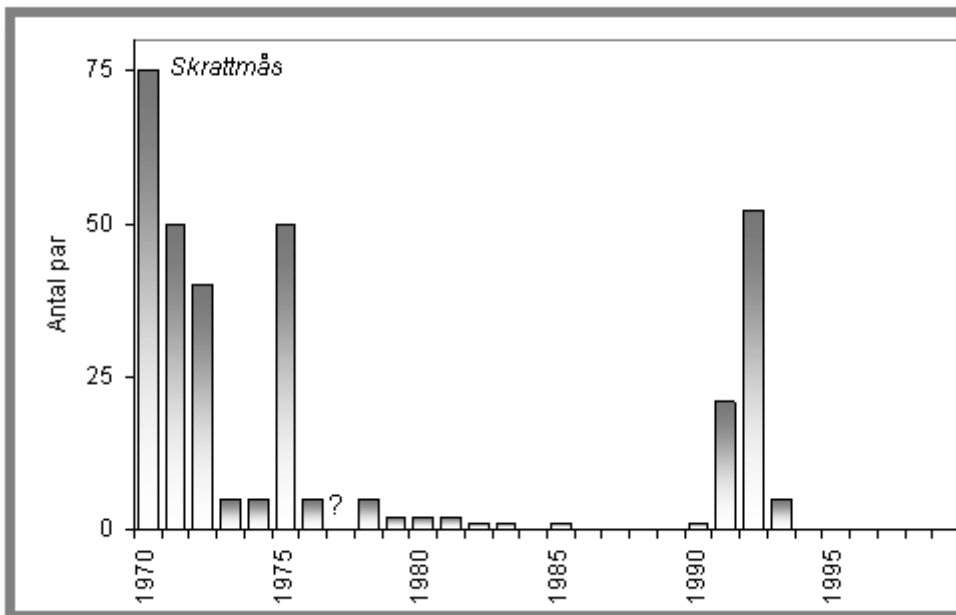
Arten minskade under en längre tid och saknas nu som häckfågel på Västkusten. I Bohuslän häckade det tiggare fåtaligt men är nu borta sedan länge. I Halland fanns den kvar som häckfågel på Balgö med omgivande öar till mitten av 1980-talet och på Nidingen till 1993. Nidingen blev dess sista bastion på Västkusten. Den häcker fortfarande i Vänern, men även där är den på nedgång (Landgren & Landgren 1998). På Nidingen fanns 1970, 7 par. Den minskade sedan sakta fram till 1993 som var sista året med häckning. 1 par fanns tillfälligt på ön i juli 1994 men gjorde troligen inget häckningsförsök. 1995 besökte en individ kortvarigt ön.

Rödbena (+)

<>Inga uppgifter om att rödbena skulle ha häckat på Nidingen finns innan 1986 och 1988, då 1 par häckade (den saknades 1987). Därefter saknas arten fram till 1992 då 2 par häckade. Sedan dess är den årsviss med 2-4 par årligen. En individ som häckat sedan 1992 är ringmärkt i Italien under flyttningstid.

Skrattmå (*)

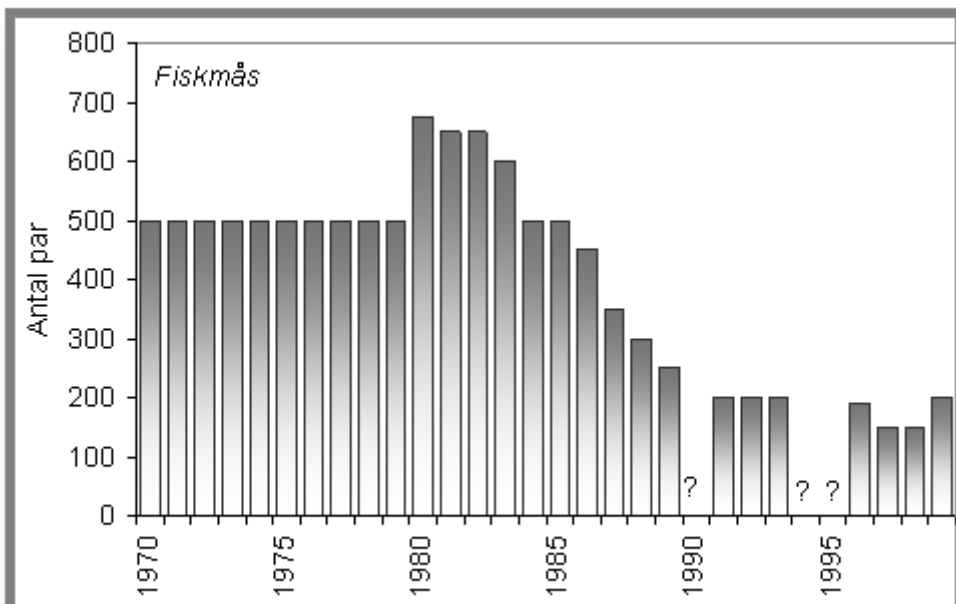
Skrattmåsen är oftast kolonihäckande, och i likhet med många andra sådana arter kan antalet variera enormt mellan år. Ofta kan hela kolonin uppstå plötsligt och lika plötsligt vara borta. Arten häckade tidigare årligen på Nidingen, men har inte häckat de senaste 6 åren. Som mest häckade 75 par 1970. Innan dess finns inga data. Bilden av skratmåsens beståndsändringar i Sverige är lite splittrad. I Varbergs kommun har den minskat sedan 1968-70, medan en uppgång verkar ha skett generellt på Västkusten norr därom. Den nationella häckfågeltaxeringen visar dock på en påtaglig och kontinuerlig minskning sedan 1980 (Svensson 1998).

Fiskmås (-)

Arten har häckat årligen sedan åtminstone 1970. Under hela 70-talet och första hälften av 80-talet fanns här en stor koloni på 500-700 par. Som man kan se på figuren uppskattades antalet fåglar i kolonin till ca 500 årligen, men eftersom ingen boräkning skedde kan antalet mycket väl ha varit i paritet med de första åren på 80-talet (då boräkning gjordes). Antalet minskade ganska snabbt under 80-talet och håller sig nu kring 200 par.

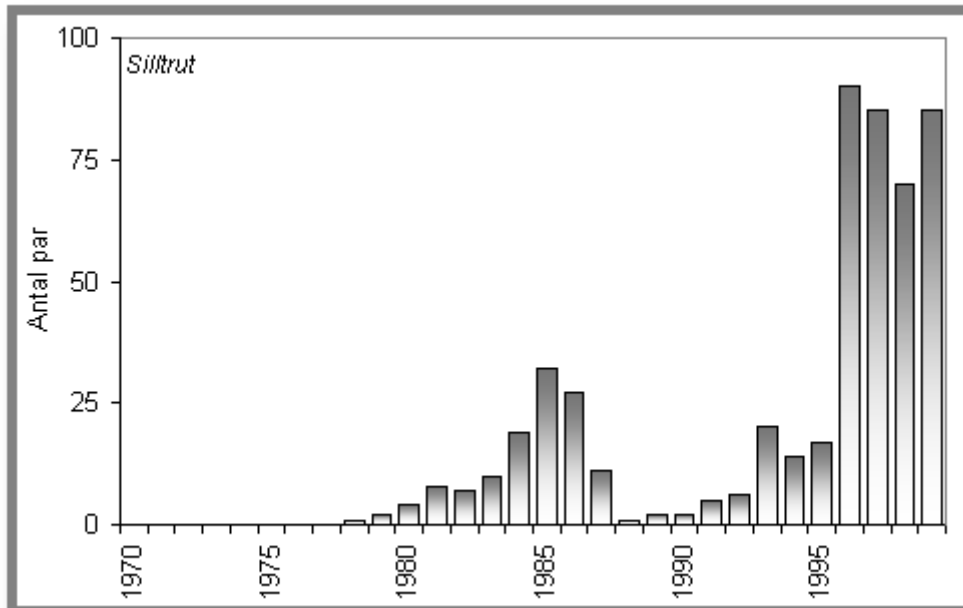
Nidingen hyste 1993 den största kolonin mellan Varberg och Strömstad, trots att arten har minskat markant på ön. Arten har minst halverats på Västkusten sedan 60-talet, och större kolonier (>100 par) börjar bli ovanliga; bara 6 sådana kolonier finns kvar (Åhlund 1996a, b). Den nationella häckfågeltaxeringen visar också en påtaglig och kontinuerlig minskning sedan 1980 (Svensson 1998). Liksom för skrattnäsen har en 40-procentig minskning skett.

Silltrut (+)

Några individer sågs årligen under 1970-talet, men inga tecken på häckning finns förrän 1979 då ett par slog sig ner. Antalet ökade fram till 1986 för att därefter minska drastiskt. En ökning har därefter skett igen på 90-talets senare del. Kolonin består idag av 70-90 par vilket är det högsta antalet uppmätt på Nidingen. Boräkningen försvaras av att gråtrut och silltrut häckar i samma koloni och att avgöra vem äggen i ett bo tillhör kan vara svårt.

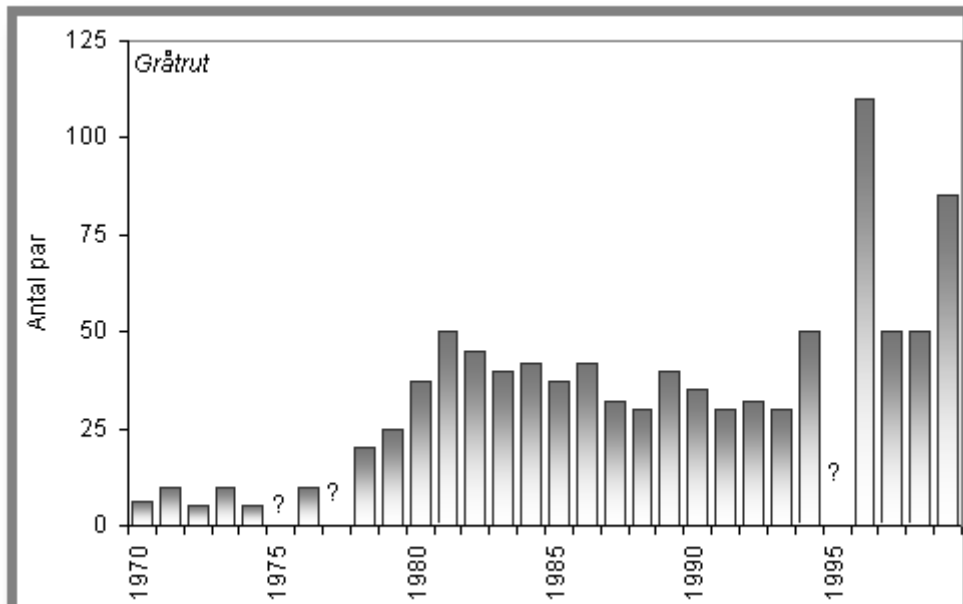
Situationen på Västkusten är stabil; trots stora regionala förändringar finns som helhet lika många nu som för 20 år sedan (Åhlund 1996a).

Gråtrut (+)

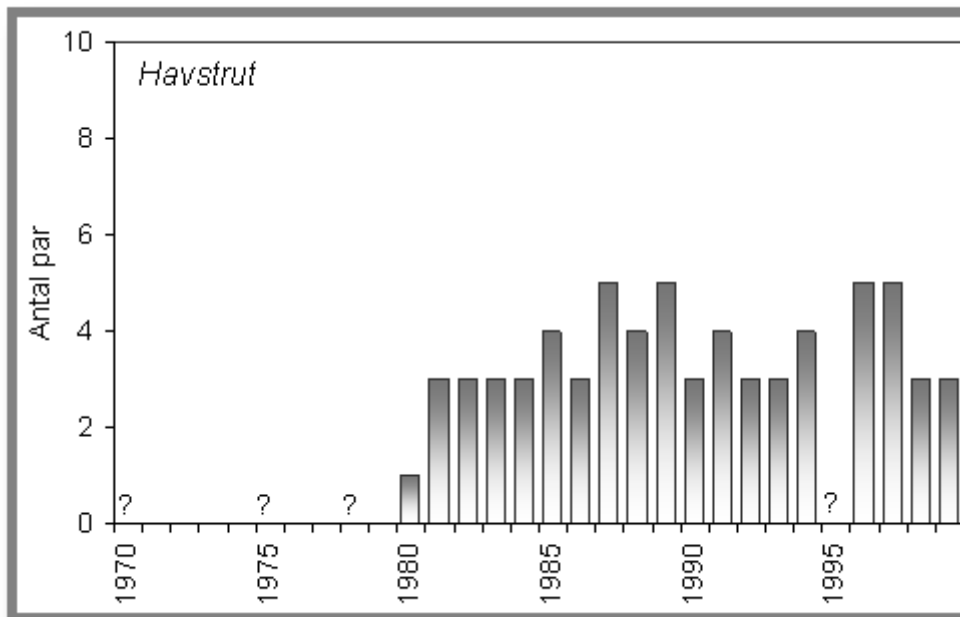
Gråtruten var fåtalig på ön under större delen av 70-talet men ökade snabbt i antal 1979-81. Kring 40 par häckade sedan under många år för att under senare hälften av 90-talet pendla mellan 50 och 110 par.

På Västkusten som helhet verkar ingen förändring ha skett från 1968-70 och 1993-95 (Åhlund 1996a, b). Däremot visar den nationella häckfågeltaxeringen på en kontinuerlig minskning sedan 1980 (Svensson 1998). Två orsaker till den i häckfågeltaxeringen uppmätta minskningen hos denna art samt hos fisk- och skrättmås har diskuterats; dels har födotillgången genom spill från mänskliga aktiviteter minskat, dels kan minkens härjningar påverkat.

Havstrut (+)

Det är osäkert om arten häckade på 1970-talet, men ett enskilt par sågs 1970, 1975 och 1978. Under stationens första år häckade möjligen ett par, men därefter har antalet par legat på 3-5 par årligen. Arten verkar ha ökat kraftigt på Västkusten sedan början av 70-talet (Åhlund 1996a, b).

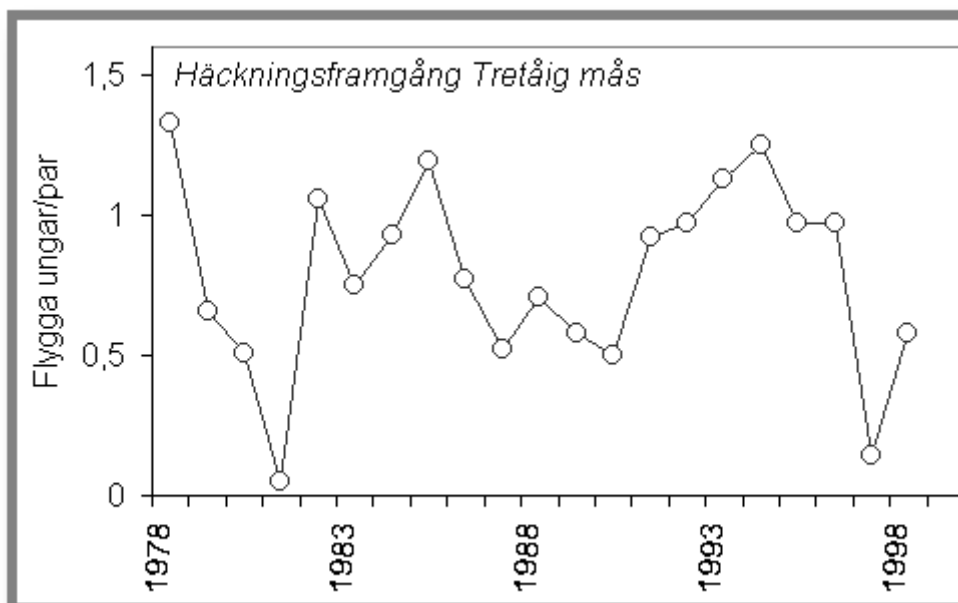
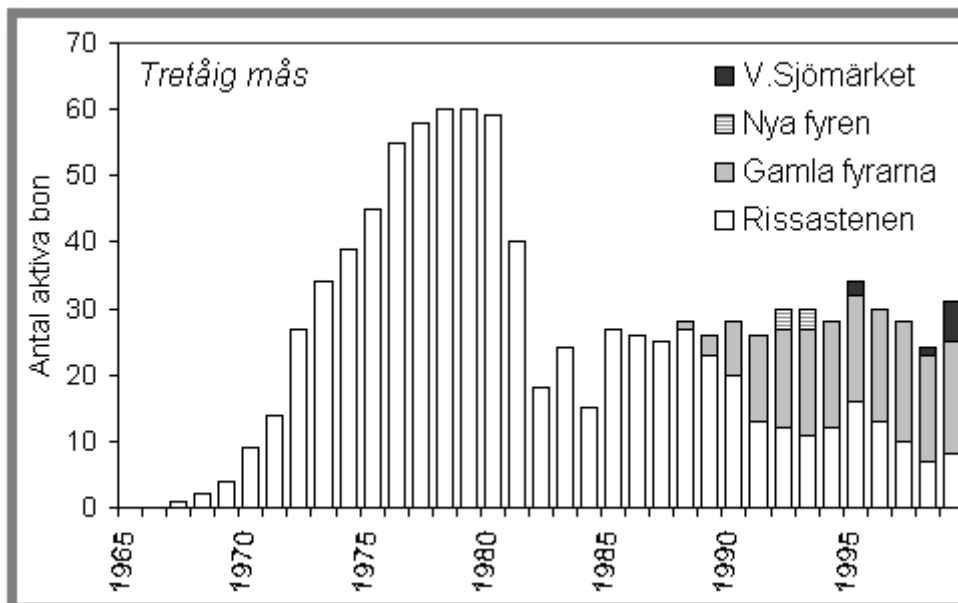

Tretåig mås

Nidingen är enda stället i Sverige där arten häckar. Arten etablerade sig på ön 1967 då 1 par upptäcktes häcka på ett stort block med ett sjömärke på norra stranden. En av dessa fåglar var ringmärkt som pull 1963 på Nordre Rønner i Danmark och den häckade på Nidingen fram till 1982. Kolonin på Nordre Rønner befann sig i en expansionsfas under 1960-talet och för en fågel blev alltså valet Nidingen. Det stora stenblocket med sjömärket kom i fortsättningen att kallas Rissastenen (efter artens vetenskapliga släktnamn). Antalet häckande måsar ökade sedan snabbt för att nå sitt maximum på 60 par i slutet av 1970-talet. Därefter minskade den snabbt i antal från 59 par 1980 till 15-24 par 1982-84. En liten ökning skedde sedan, och antalet ligger nu relativt stabilt kring 30 par.

Fram t.o.m. 1987 häckade de tretåiga måsarna bara på Rissastenen inklusive sjömärket samt på några närbelägna stenblock. Så 1988 gjorde ett par ett häckningsförsök i en fönsternisch på en av de gamla fyrarna. På de båda gamla fyrarna häckar numera 17-18 par. Under åren 1992-93 häckade 3 par på nya fyren, men sedan 1994, då påbörjade bon revs ner inför målningsarbeten på fyren, har inga häckningar fullföljts där. På senaste tiden har även uppsatta hyllor på ett sjömärke på västudden (V. Sjömärket) blivit koloniserade; 1999 häckade där 6 par.

Ungarna har ringmärkts sedan 1971 och vi har fått flera återfynd av dessa. Många återvänder till Nidingen för att häcka vid en ålder av 3-4 år. Genom åren har vi kunnat avläsa ringnumret på 64 utlandsmärkta individer med hjälp av tubkikare; 3 har varit märkta i England och resten i Danmark. Därvid har vi konstaterat att fåglar födda på Nidingen till stor del återvänder för att häcka. Dessutom har vi kunnat visa att de 61 danska fåglarna samtliga är födda på den danska fyrholmen Nordre Rønner, norr om Läsö, samma ö varifrån den ena fågeln i Nidingens första häckande par härstammade. 1999 fanns 6 danskmärkta individer fortfarande kvar i kolonin, alla födda 1980-86. De 36 Nidingenmärkta individer som avlästes samma år var mellan 3 och 22 år. Häckningsframgången kan variera starkt mellan år (se fig). Detta beror till viss del på att enstaka individer av grå- och havstrut ibland på kort tid kan länsa kolonin på ägg och ungar.

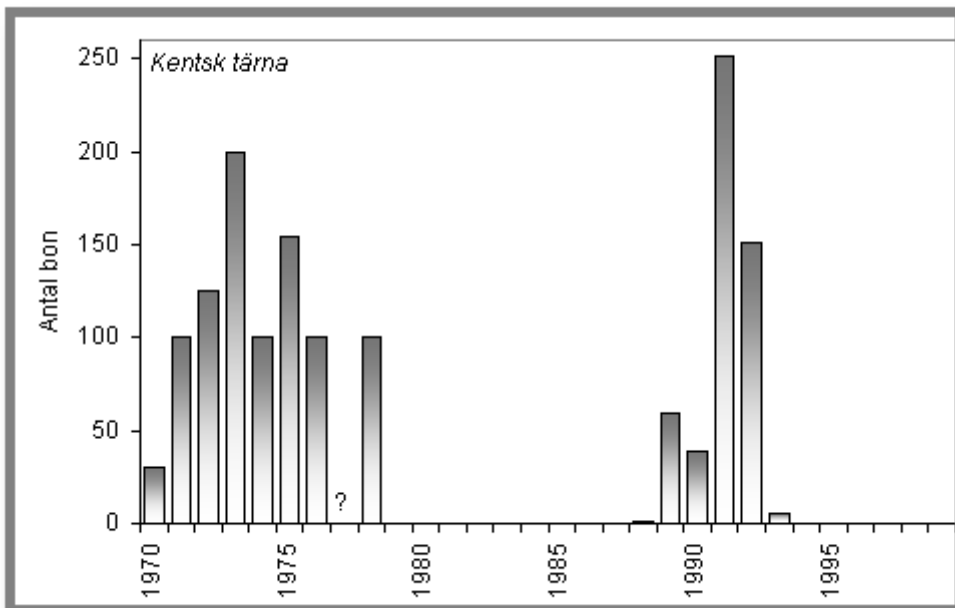

Kentsk tärna (*)

Denna kolonihäckande art är en sentida nykomling till den svenska fågelfaunan. Den häckade första gången vid Falsterbo 1911 och senare på några lokaler i Skåne och på Öland. Till Halland kom den på 1960-talet. Arten finns i Sverige vid kusten från Öland till Halland. Arten är känd för att plötsligt byta häckningsplats. En koloni kan plötsligt försvinna helt från en lokal för att sedan året efter häcka på en eller flera andra lokaler i Sverige eller Danmark. Färgringmärkning av häckande fåglar har visat att individer som häckat på Nidingen senare dykt upp på bl.a. Knarrskär och andra öar i Kungsbackafjorden eller i Danmark. Antalet par i Sverige var som högst i mitten av 70-talet då 1100 par beräknas ha häckat, men var i första hälften av 90-talet nere i 300-500 par (Artdatabanken 1997).

Enligt fyrmästaren Vincent Sjöstedt har arten häckat på Nidingen åtminstone sedan början av 1960-talet. På Nidingen fanns en koloni på upp till 200 par under 70-talet, för att sedan vara helt borta under åren 1979-87 innan den åter dök upp 1988 (bara ett par). Den häckade sedan t.o.m. 1993, med maximalt 250 par 1991. Därefter har ingen häckning skett.

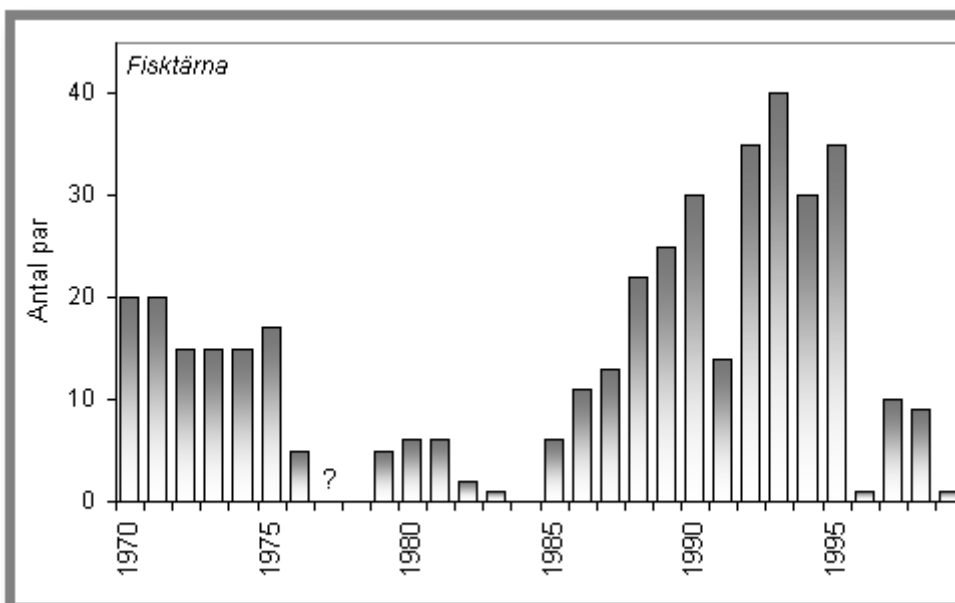
Under april-maj kan dock en stor flock samlas på kvällarna ute på västudden och övernatta, för att sedan försvinna igen på morgonen. Det kan vara under denna period som de "beslutar" huruvida de skall gå till häckning på Nidingen eller någon annan ö. Den geografiska förekomsten av lämplig fisk är troligen huvudfaktorn för beslutet – det gäller att minimera flygavståndet när ungarna skall ha mat. Att fiskförekomsten varierar i både tid och rum, parat med att ungarna skall växa upp på en predationsfri lokal är förmodligen orsaken till lokalbytena. Med tanke på artens beteende, så är det bara en tidsfråga innan Nidingen åter koloniserar av de kentska.

Fisktärna (*)

Arten varierar starkt i antal och kan vissa år helt saknas. Den kan under flera år vara ortstrogen tills plötsligt hela eller delar av en koloni byter häckningsplats.

15-20 par häckade årligen under första hälften av 70-talet för att sedan vara fåtalig under en 10-årsperiod. Under senare hälften av 80-talet ökade den i antal tills ett maximum nåddes 1993 (40 par). Under de senaste fyra åren har antalet par som häckat varit lågt. Man kan se en grupp fåglar tidigt under häckningssäsongen som flyger omkring på tidigare häckningsplatser. Under de senaste fyra åren har de sedan satt igång med häckningen vid två tillfällen (-97 och -98) medan de försvunnit innan äggläggningen vid två tillfällen (-96 och -99). Troligen har mycket få ungar (om ens någon) blivit flygga sedan 1995.

Silvertärna (0)

Silvertärnan är inte talrik längs Västkusten, men tycks ha ökat markant på senaste tiden (Åhlund 1995, 1996, 1998, 1999). Den kan hittas i små antal i större fisktärnkolonier. På Nidingen häckade 1-2 par 1970-74 men saknades sedan under 17 år för att återigen häcka fem år i rad (1992-96). Ingen häckning de tre senaste åren.

Smätärna

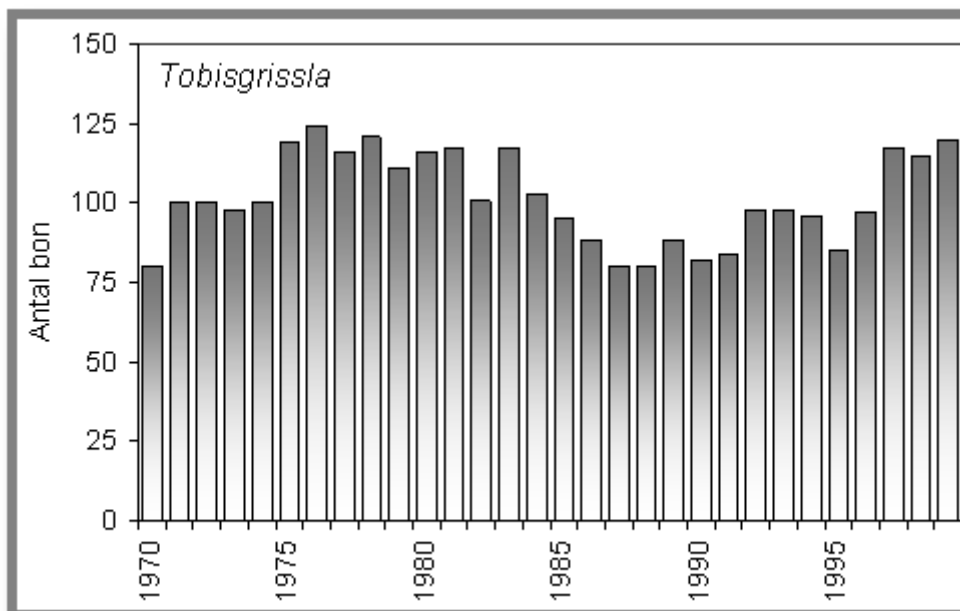
Endast en observation av häckning har gjorts. Ett par konstaterades häcka på ön 1920 och har enligt uppgift gjort så även året innan (Kihlén 1920).

Tobisgrissla (0)

Arten har ett av sitt allra starkaste tillhåll i Kattegatt på Nidingen. Det är bara Bonden (utanför Lysekil), Hallands Väderö, Inre Tistlarna och Hirsholmarna/Nordre Rönner i Danmark som kan mäta sig med Nidingen (Jönsson 1990, Åhlund 1995). Ungefär 15 % av Västkustens (eller 9 % av Kattegatts) tobisgrisslebestånd häckar på Nidingen (Jönsson 1990). På våren ligger stora mängder tobisgrisslor runt ön, och räkning av dessa ger vid handen att antalet individer som då håller till runt ön ofta är betydligt högre än vad som häckar. Antalet par beräknas sedan början av 70-talet genom boletning. Oftast används samma boplatser år efter år, och antalet nya boplatser är få varje år. Uppspolat material förstör ibland tidigare bohålor, men nya platser kan skapas när stormarna gör om ön.

Antalet lämpliga boplatser är begränsat på Nidingen och utplacering av uppå-och-nervända fisklådor eller liknande tillverkade träholkar invaderas snabbt av grisslorna. Detta kan vara en del av orsaken till svängningarna i populationsstorleken på ön. Tidigare lades gamla fisklådor ut som användes av fåglarna. Dessa blev efterhand allt sämre och användes i allt mindre grad av grisslorna. På senare år har nya fisklådoliknande holkar lagts ut som ersättning.

Mellan 80 och 124 tobisgrisslor häckar årligen på Nidingen och ingen trend kan ses, varken negativ eller positiv. Ungarna har sedan 70-talet märkts av Uno Unger, och att döma av återfynden får många sätta livet till i fiskenät. Tidigare sköts många, framför allt i Danmark, och periodvis kan oljeutsläpp ta död på många. Vi har ingen klar uppfattning av vilka individer som häckar, men en begränsad kontroll av ruvande fåglar och upphittade döda fåglar visar på en viss ortstrohet bland de som föds på ön.

Gök

Enda året med tecken på häckning gäller juli 1973 då Mats Länsberg (muntligen) noterade en gökunge som matades av en skärpiplärka.

Ladusvala

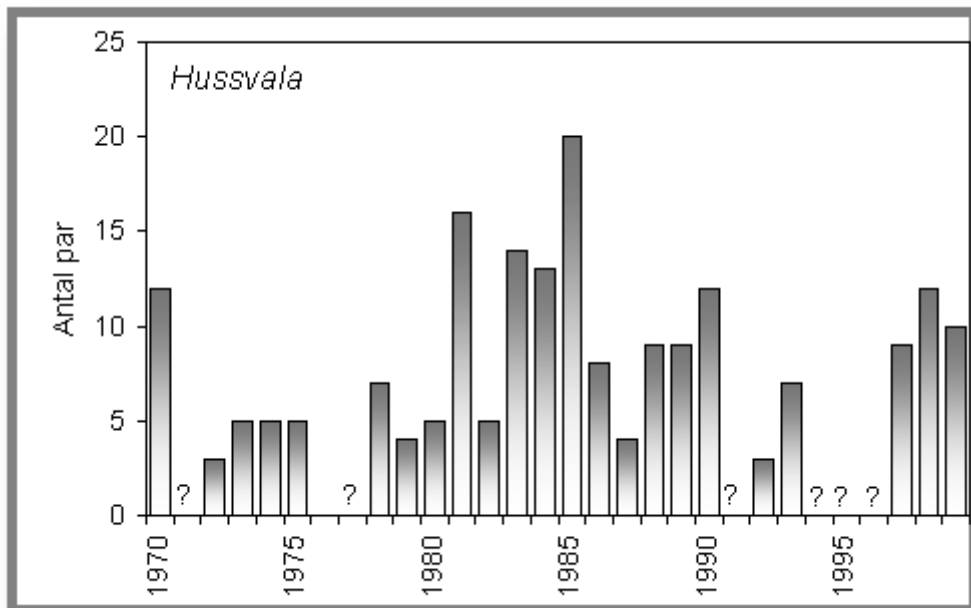
Arten har bara tillfälligt häckat tre gånger sedan 1970: 1970 häckade ett par i ett skjul, 1978 häckade möjligen ett par någonstans på ön och 1992 häckade ett par i det s.k. garaget.

Hussvala (*)

Hussvalan har det inte lätt på Nidingen. Hållfast byggmaterial till bona och Nidingens vindpinade placering sätter arten på hårda prov. Svalorna hämtar bomaterial på stranden, men detta material som bl.a. består av ruttnande tång fäster dåligt på husväggarna. Ofta ramlar bona ner. För att underlätta bobygget har plankstumpar satts upp under hustaken, så bona får ett viss stöd och därvid kan hålla hela häckningsperioden. Häckningen sker senare på Nidingen än inne i land, troligen beroende på senare temperaturuppgång ute till havs, men också på grund om omläggningar efter dåligt väder i början av säsongen. Ofta finns fortfarande ungar kvar i några bon i mitten av augusti.

Antalet svalpar varierar starkt år från år men ingen trend kan skönjas. Som mest gjorde 20 par häckningsförsök 1985 medan inga par fanns 1976.

Skärpiplärka (0)

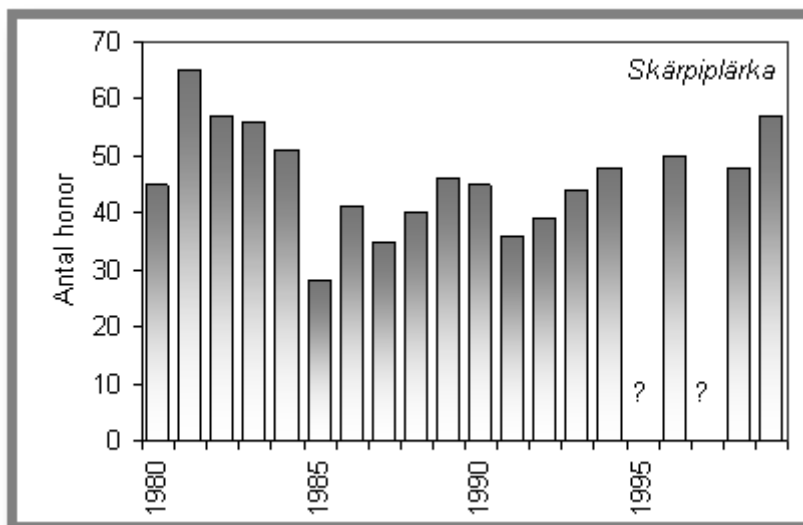
Skärpiplärkan är den småfågel som är verkligen "hemma" på ön, biotopen verkar passa arten som en handske, och dess revir täcker hela ön. Arten har förmodligen häckat på ön åtminstone de senaste hundra åren, och ön hyser idag troligen den tätaste populationen i Sverige. En viktig faktor för öns popularitet för arten är den relativa friheten från bopredation.

Skärpiplärkan har varit föremål för en långtidsstudie med individmärkning redan från början av 1980-talet med Conny Askenmo på Göteborgs Universitet som huvudman. Raimo Neergaard och Björn Arvidsson har bedrivit intensiva studier av arten på Nidingen och Malön, vilket så småningom ledde fram till doktorsavhandlingar. Conny har dessutom haft flera studenter som gjort mindre studier av arten på Nidingen, och sedan 1998 arbetar Kari Ringstad från Norge med arten.

Under vintern befinner sig skärpiplärkan i Nordsjöområdet och den börjar anlända till ön i mars. Gamla hanar anländer först och därefter i turordning gamla honor, unga hanar och sist unga honor. De flesta hanarna är monogama, men flera av hanarna parar sig med fler än en hona (upp till fyra honor har konstaterats). De flesta år finns någon enstaka ung hane som försvarar ett revir men förblir utan hona. De flesta individerna anländer långt före äggläggningen som normalt startar i början på maj. Honan bygger sitt bo under diverse objekt; under plankor, stenblock, grästuvor eller diverse bråte är vanliga boplatser. Många lägger en andra kull efter midsommar, efter att ha fött upp en första ungvull. De flesta ungar stannar på ön tills det är dags att flytta mot vinterkvarteren, vilket de gör innan de gamla fåglarna. Vissa år kan någon enstaka lokal fågel övervintra på ön, men normalt kommer de individer som ses under vinterhalvåret utifrån.

De allra flesta häckande skärpiplärkorna är födda på ön, och alla som en gång häckat på ön återvänder år efter år. Cirka 60 % av adulterna återvänder varje häckningssäsong, vilket är en hög andel för en liten tätting, och förmodligen liktydligt med överlevnaden.

Skärpiplärkans populationsstorlek varierar mellan 25 och över 50 revir. Mellan 1984 och 1985 halverades antal revir på Nidingen, något som verkar vara fallet för hela det svenska beståndet; Minskningen är också observerad i Uppland och i ett område vid norra Smålandskusten. Häckningssäsongen 1984 var dålig p.g.a. en kraftig sommarstorm och vintern som följde var sträng i övervintringsområdet. Förutom denna nedgång kan ingen populationstrend ses på Nidingen. Antalet revir är nu i paritet med de höga talen i början av 80-talet. När det gäller övriga Västkusten finns det tecken som tyder på att arten minskat markant. På några lokaler har arten försvunnit och troligen är det så att skärpiplärkan nu är fåtalig på fastlandslokaler och inre skärgårdar.

Sädesärta (0)

Arten är årlig på ön sedan åtminstone 70-talet, men antalet par är svårt att bedöma. Inga speciella studier har gjorts av arten. Individerna är rörliga och hittas ofta på många olika ställen på ön under en dag. Några få bon hittas varje år. Uppskattningsvis häckar runt 5 par årligen, med några par fler eller färre vissa år. Häckningarna leder oftast till flygga ungar. Färgringmärkning av flera individer har visat att adulterna är ganska ortstroga, många häckar under åtskilliga år.

Stenskvätta (0)

Inga tecken på häckning finns före 1980 då 2 par häckade. Mellan 1980 och 1999 saknades arten som häckare 8 år, medan ett eller två par häckade övriga år. Möjligen fanns 3 par 1996.

Törnsångare

Det finns bara häckningsindicer under tre år sedan 1970. Sjungande individer i juni/juli 1972 och 1973 tyder på att häckning kan ha skett. Ett par fanns på ön 1980 och ett bo hittades. Sedan dess har bara ensamma sjungande hanar under försommaren hörts.

Kräka

Enstaka kråkor besöker ofta ön för födosök, vilket är den största orsaken till misslyckad häckning för skärpiplärkan. Häckningsförsök är dock ovanliga och har bara förekommit fyra gånger sedan 1970, bl.a. på Lillelandsfyren utanför östra udden. Häckningsförsök gjordes 1971, 1975, 1984 och 1993, men ingen av häckningarna har lett till flygga ungar.

Stare (0)

Holkar har funnits på olika skjul åtminstone sedan 1970 då fyrpersonalen uppger att 6 par häckade i holkarna. I övrigt inga häckningsuppgifter från 70-talet. Sedan 1980 har 5-8 par häckat årligen i dessa holkar. 1997 häckade dock hela 11 par. Utan dessa holkar hade förmodligen få eller inga starar häckat på Nidingen. Dock häckade två par under takplåtar 1997. Stararna lyckas ofta med sin häckning.

Pilfink (+)

Att se pilfinken som häckfågel ute på en enslig kal ö i havet kan tyckas främmande. Pilfinken har dock sedan 1970 häckat på Nidingen under två perioder. Dels 1976-78 då 1-2 par häckade och dels från 1990 till dags dato. Den nuvarande populationen började förmodligen som ett resultat av att den bofasta tillsynspersonalen skaffade höns och andra djur. Den säkra födokällan som detta medförde (speciellt vintertid) gjorde att pilfinken kunde bli åretruntboende på ön. Det startade med 2 par de tre första åren, ökade till 5 par 1993, minst 13 par 1995 till dagens ca 20 par. Antalet är inte helt lätt att bestämma då flera häckningar undgår våra blickar, och deras flockbeteende och förkärlek för täta buskar gör räkningar svåra. Senhösten 1995 försvann de sista tamdjuren, och därmed gratismaten, men pilfinken tycks klara sig ändå. En riktig vargavinter kan dock innebära att fåglarna lämnar Nidingen – en hård vinter på Nidingen är ingen lätt uppgift för en stannfågel. De häckar i stor utsträckning under väl tillspikade takplåtar, vilket gör beräkning av häckningsresultatet svårt. Många får ut flygga ungar och under sensommaren kryllar ön av ungfåglar. Förmodligen kan populationen inte växa mera, utan ungar sprider sig in till fastlandet.

Hämpling

Ses ofta under häcknings säsongen (både sjungande hanar och honor med ruvfläck samt unga juveniler), men bara 1982 har den konstaterats häcka. Förmodligen är det oftast icke häckande individer eller misslyckade häckare från andra ställen som är ute och rör på sig. Det är dock inte uteslutet att enstaka par kan ha häckat under flera andra år. Anders Enemar (1999) visar att arten kan dyka upp och häcka i juli på platser där den saknats tidigare på säsongen. Eventuellt kan det vara individer som gjort häckningsförsök på en plats för att sedan inför omläggning eller andrakull byta lokal. Förutom dessa arter har ytterligare några arter visat häckningsbeteenden utan att någon häckning kunnat konstateras. Sånglärka och ärtsångare har flera år observerats sjunga under kortare eller längre perioder i maj-juni. Med med den allt tilltagande förbuskning av ön är det inte omöjligt att en eller annan ny skogs/buskhäckande art i framtiden gör häckningsförsök på Nidingen. Skall vi gissa på lövsångare, koltrast, gulsparv eller .....

Tack alla ni som deltagit i fågelstationens verksamhet eller gjort verksamheten ekonomiskt möjlig. Det är genom er insats som vi vet vad vi vet om Nidingens fåglar.

Referenser

- Enemar, A. 1999. Sena häckningar hos hämplingen *Carduelis cannabina* i sydvästra Sverige. Ornis Svecica 9:90-93.
- Jönsson, P. E. 1990. Tobisgrisslan i Kattegatt – en stationär havsfågel i ett krisdrabbat hav. Fauna och Flora 85:140-152.
- Landgren, E. & Landgren, T. 1998. Inventering av fågelskär i Vänern 1997. Rapport 1998:5, Länsstyrelsen i Värmlands län, Miljöenheten.
- Pehrsson, O. 1967. Inventering av häckande sjöfågel i Göteborgs och Bohus län del 1. Göteborgs ornitologiska förening, stencil.
- Pehrsson, O. 1968. Inventering av häckande sjöfågel i Göteborgs och Bohus län del 2. Göteborgs ornitologiska förening, stencil.
- Pehrsson, O. & Unger, U. 1970. Inventering av häckande, rastande och övervintrande sjöfågel utmed Hallandskusten. Göteborgs ornitologiska förening, stencil.
- Svensson, S. 1998. Svenska häckfågeltaxeringen 1997. Sid 11-21 i SOF. Fågelåret 1997. Stockholm.
- Unger, U. 1980. Häckfågelfaunan på Nidingen under 1970-talet. Fåglar på Västkusten 14:46-56.
- Åhlund, M. 1995. Kustfågelinventeringen 1993-94 – några preliminära resultat från Göteborgs och Bohus län. Fåglar på Västkusten 29:2-10.
- Åhlund, M. 1996a. Kustfågelfaunan i Göteborgs och Bohus län – beståndsutveckling och effekter av fågelskyddsområden. Miljörapporter 1996:9. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Miljöavdelningen
- Åhlund, M. 1996b. Kustfågelinventeringen i norra och mellersta Halland 1993-95: resultat och skyddsaspekter. Fåglar på Västkusten 30:15-23.
- Åhlund, M. 1998. Häckande kustfåglar på öarna i Varbergs kommun. Meddelande från Getteröns Fågelstation 38:1-11.
- Åhlund, M. 1999. Kustfågelfaunan på öarna i Göteborgs kommun: beståndsändringar och skyddssynpunkter. Fåglar på Västkusten 33:57-65.

Raimo Neergaard (bancho@mail.applepaj.com)

Tommy Järås (birdcenter@swipnet.se)

Uno Unger (uno.unger@kustobsar.se)